

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
: กรณีศึกษาโครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น

ชื่อผู้เขียน นายธัญวัฒน์ นันทะวานิช

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ไพบูลย์ สุทธสุภา	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุษฎี ณ ลำปาง	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฉิน ศรีมงคล	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป คชศิลา	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม วิธีการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านภายใต้โครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น ลักษณะการมีส่วนร่วมขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกประกอบด้วย เกษตรกร จำนวน 120 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ส่วนที่สองได้จากผู้นำชุมชนในพื้นที่จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานจำนวน 5 คน เก็บ

รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถาม การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ เพื่อนำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าอันดับ และการทดสอบสมมติฐานใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square test) และการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุหลักที่นำไปสู่พฤติกรรมชุมชนที่ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ กล่าวคือ สาเหตุจากบุคคลที่ขาดภูมิปัญญาที่สำคัญ 3 ประการ คือ ขาดสำนึกโดยเฉพาะสำนึกความเป็นชุมชน ขาดความรู้เกี่ยวกับการบริหาร จัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เหมาะสม กลยุทธ์ในการดำเนินการของโครงการฯ สามหมื่น คือ การสร้างจิตสำนึกและการพัฒนาภูมิปัญญาของประชากรเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 35.5 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 13.28 ไร่ สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.72 และเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งมีตำแหน่งทางสังคม ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างได้รับจากเพื่อนบ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านมากที่สุด ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ในแต่ละกิจกรรมของชุมชน

สำหรับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกต้องในระดับปานกลาง จากผลการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาชาวบ้านและการมีส่วนร่วม มีความสำคัญในเชิงบวกต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของเกษตรกร

อยู่ในระดับที่สูงมาก นอกจากนั้น การได้รับข้อมูลข่าวสารก็แสดงความสำคัญต่อการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติในระดับปานกลาง และขณะที่อายุ และขนาดพื้นที่ถือครองแทบจะไม่มี
ความสัมพันธ์เลย

ปัญหา อุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เรียงตามลำดับ คือ
เกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี และเทคนิคในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาน้ำที่ใช้ในการเกษตรยังมีไม่เพียงพอ เกษตรกรยังขาดความรู้
และอุปกรณ์ในการป้องกันไฟป่า โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ควรพัฒนาระบบการให้ข่าวสารให้มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รัฐควรให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาชาวบ้านของเกษตรกรในการให้ เป็นผู้
แลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสนับสนุนให้มีองค์กรชุมชนเกิดขึ้น ทั้งในระดับหมู่บ้าน
และระดับเครือข่ายของชุมชนต่าง ๆ

Thesis Title Development of Villagers' Indigenous Knowledge
for Natural Resource Management : A Case Study of
Sam Mun Highland Development Project

Author Mr.Thanyawat Nuntanawanich

M.Sc. (Agriculture) Agricultural Extension

Examining Committee :

Assoc. Prof. Dr.Paiboon Suthasupa	Chairman
Assist. Prof. Dusdee Nalampang	Member
Assist. Prof. Kathin Srimongkol	Member
Assist. Prof. Prateep Kochsila	Member

Abstract

The objectives of this research are to study the personal characteristics, socio-economic factors of the respondents as well as the development process under Sam Mun Highland Development Project by the use of indigenous knowledge and the participation of people organization in managing natural resources. The study also investigates farmers' problems, needs and the recommendation for improving natural resource management.

The population in this study are classified in two groups; the first group comprises of 120 samples being selected from the farmers under the Sam Mun Highland Development Project, by the use of simple random sampling. The second group included 10 community leaders and 5 local officers. The survey research has been employed for data collection. Data analysis has been done through Statistical Package for the Social Science/Personal Computer (SPSS/PC⁺). Various statistical tests such as percentage, mean, average, standard deviation (S.D), Chi-square test as well as Pearson Product Moment Correlation Coefficient for hypothesis testing are used.

From research findings, it is found that the major causes leading to community behaviour causing deterioration of natural resources, e.g. forest, soil and water, that is, lack of 3 major indigenous knowledge, namely, lack of community consciousness, lack of community administration and lack of appropriate technology. The community consciousness and indigenous knowledge are the operational strategies in natural resource management in Sam Mun Highland Development Project.

The research findings show that most of the respondents are male with the average age of 35.5 years. Most of them are uneducated size is 5.72 person. About 50% of the sample possesses the position in social organization. The main sources of

information are from their neighbours and village committee. The study found that have ritht understanding and knowledge concerning indigenous knowledge at the medium level. Most of them have participation at a medium level.

Regarding natural resource management, it is found that indigenous knowledge and farmer's participation are positively related to natural resource management. Information access is related to natural resource management at a medium level, while age and farm size do not show any relationahip.

The prior constraint of natural resource management includes;

1) lack of technical knowledge and problem-solving skill to mange natural resources 2) insufficient water supply for farming and 3) lack of knowledge and equipments for forest fire protection particularly in the dry season.

Based on research results, the information delivery system should be developed more efficiently. The government should pay more attention to indigenous knowledge in order to manage the natural resources by setting up people organization at both village and networking levels.